

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ІНТЕРПРЕТАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВОКАЛУ

ESSENCE AND STRUCTURE OF INTERPRETIVE AND PEDAGOGICAL SKILLS OF FUTURE VOCAL TEACHERS

У статті розглядаються питання інтерпретаційної майстерності майбутніх викладачів вокалу – здобувачів українських вищих педагогічних закладів. Відзначено, що інтерпретація як вид діяльності є важливим атрибутом людського сприйняття, яке неподільне із процесом усвідомлення, засвоєння та творчого перероблення інформації, яку особистість отримує стихійно або цілеспрямовано. Акцентовано, що характер інтерпретації інформації, спожитої особистістю, зумовлений індивідуальними особливостями: її генетичними задатками, типом нервової системи, мірою розвитку сенсорної, емоційної, інтелектуальної сфери, характером і змістом накопиченого досвіду, знань і навичок.

Відзначено, що інтерпретація мистецьких творів відрізняється своєю специфікою за рахунок того, що у їх сприйнятті йдеться про відтворення й передачу художніх образів, сутність яких являє собою єдність матеріальної, сенсорно-мистецької основи та її суб'єктивного, емоційно-оцінного переживання й інтелектуально-аналітичного осмислення, які в сукупності і взаємозв'язку становлять підґрунтя їх цілісного сприйняття й оцінно-естетичного ставлення. Інтерпретація творів мистецтва потребує розвитку здатності до сприйняття художньої інформації, засвоєння мови певного виду мистецтва, засобів виразності, властивих відповідному художньому напрямку, здатності до асоціативного уявлення, усвідомлення образної семантики твору і над-сенсу художнього задуму автора. Удосконалення означених властивостей та здобуття належної освіти забезпечують досягнення співаком високого рівня здійснення інтерпретації творів і свідчить про досягнення ним майстерності у цій галузі діяльності.

Оволодіння майбутніх викладачів вокалу інтерпретаційною майстерністю у всій її повноті потребує усвідомлення її структурних компонентів та їх системного, всебічного й взаємопов'язаного формування у освітньому процесі. Узагальнення праць науковців дозволило встановити компонентну структуру інтерпретаційно-педагогічної майстерності майбутніх викладачів вокалу в єдності мистецько-гностичного, творчо-проективного, виконавсько-комунікативного та інтерпретаційно-педагогічного компонентів.

Системне формування кожного з означених компонентів у їх взаємозв'язку і взаємозалежності має сприяти досягненню майбутніми фахівцями інтерпретаційно-педагогічної майстерності.

Ключові слова: інтерпретація, вокальне мистецтво, інтерпретаційно-педагогічна майстерність, творчість, виконавство,

майбутні викладачі вокалу, вокально-освітній процес.

The article highlights the issues of interpretation skills of future vocal teachers – graduates from Ukrainian higher pedagogical institutions. It is maintained that interpretation as a type of activity is an important attribute of human perception, which is inseparable from the process of awareness, assimilation and creative processing of information that a person receives spontaneously or purposefully. It is emphasized that the nature of the interpretation of information consumed by a person is determined by individual characteristics: their genetic predisposition, the type of nervous system, which depends on the speed and brightness of the reaction to certain events and phenomena, the degree of development of the sensory, emotional, intellectual sphere, the nature and content of the accumulated experience, knowledge and skills.

The author claims that the interpretation of works of art differs in its specificity due to the fact that their perception involves the reproduction and transmission of artistic images, the essence of which is the unity of the material, sensory-artistic basis and its subjective, emotional-evaluative experience and intellectual-analytical understandings, which in aggregate and interconnectedness form the basis of their holistic perception and evaluative-aesthetic attitude.

The interpretation of works of art requires the development of the ability to perceive artistic information, mastering the language of a certain type of art, the means of expression inherent in the corresponding artistic direction, the ability to associative representation, awareness of the figurative semantics of the work and the over-meaning of the author's artistic intention. Improvement of the specified properties and acquisition of proper education ensure that the singer achieves a high level of interpretation of works and indicates his achievement of mastery in this field of activity.

Mastering the interpretation skills by future vocal teachers in their entirety requires awareness of their structural components and their systematic, comprehensive and interconnected formation in the educational process.

The generalization of scientists' works made it possible to establish the component structure of interpretive and pedagogical mastery of future vocal teachers and the unity of artistic-gnostic, creative-projective, executive-communicative and interpretive-pedagogical components. The systematic formation of each of the specified components in their interrelationship and interdependence should contribute to the achievement of interpretive and pedagogical mastery by future specialists.

Key words: interpretation, vocal art, interpretive and pedagogical skills, creativity, performance, future vocal teachers, vocal educational process.

УДК 378:37.091.12.011.3-051:784(045)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/58.1.24>

Го Яньжань,
аспірант

Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інтерпретація в широкому сенсі цього поняття є сутнісним атрибутом пізнавальної активності

і сприйняття особистістю інформації всякого роду, забезпечуючи її усвідомлення, засвоєння й творче перероблення.

Характер пізнання інформації, незалежно від того, яким чином вона отримується – стихійно або цілеспрямовано, обумовлений індивідуальними властивостями особистості: сенсорно-генетичними задатками, типом нервової системи і темпераменту, від яких залежать швидкість і яскравість реакції на ті чи інші явища й феномени, мірою розвитку сенсорної та емоційної чутливості, інтелектуальної активності, якістю і змістом накопиченого досвіду, знань і навичок, дотичних конкретному пізнавальному акту.

Своєрідність інтерпретаційних процесів, пов'язаних із сприйняттям художніх феноменів, потребує формування відповідних здібностей, зокрема – розвитку сенсорних каналів для сприйняття інформації, а також засвоєння мови певного виду мистецтва та властивих йому засобів виразності, набуття здатності до усвідомлення сенсу й над-сенсу художнього задуму, ідеї, вкладеної автором у мистецький твір.

Проблема інтерпретації музичних, зокрема – вокальних творів характеризується особливою специфікою, яка обумовлена, по-перше, плинним і дистанційним характером музичної інформації, по-друге, тим, що фіксація композитором свого художнього задуму в нотному тексті залишає досить багато можливостей і простору для тлумачення останнього. Відповідно цьому, в розпорядженні музиканта-виконавця є можливість варіювання доступних йому засобів виконавської виразності і тим самим інтерпретувати художній сенс твору відповідно своїм творчим уявленням і виконавським можливостям. Отже, виконавство водночас завжди є інтерпретацією музичного твору, якість якої визначається мірою сформованості в музиканта виконавсько-інтерпретаційних вмій, що висуває високі вимоги до діяльності викладача як наставника, який має здійснювати педагогічне керівництво цим процесом на високому рівні, тобто володіти інтерпретаційно-педагогічною майстерністю. Означене свідчить про важливість розроблення теоретичного підґрунтя формування досліджуваного феномену інтерпретаційно-педагогічної майстерності у майбутніх викладачів вокалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інтерпретації музичних творів докладно розглядалися у працях музикознавців: Н. Корихалової, Д. Лісуна, І. Мартиш, С. Шипа та інших науковців, які звертають увагу на роль історичного контексту на становлення творчості митців, його значущість для вірної інтерпретації творів; розробляють технології цілісного й герменевтичного аналізу музичного твору і способи виявлення семантичної значущості її структурних компонентів тощо.

Відзначається також, що проблема інтерпретації музичних творів характеризується плинністю

музичного мистецтва та потребою в його представленні слухачам участі «посередника» – виконавця, який має відтворювати зафіксований композитором в нотному тексті художній задум. Неможливість точної фіксації всіх його параметрів зумовлює варіативність їх озвучення, що дозволяє науковцям говорити про завдання виконавця «розкодувати» художній сенс твору, а також про те, що цей процес залишає йому досить багато простору для варіювання характеру інтонування нотного тексту й можливостей застосувати певні засоби виконавської виразності, відповідно власним творчим уявленням і переконанням. Цей факт осмислюється науковцями з погляду співвідношення об'єктивного і суб'єктивного змісту твору, ролі індивідуальності виконавців та внеску власного розуміння у інтерпретацію твору, в результаті чого один і той же твір набуває різних відтінків у своєму художньо-образному змісті (А. Мамікіна, В. Москаленко, О. Олексюк та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак питанням методики підготовки майбутніх фахівців до інтерпретаційно-виконавської діяльності та їх здатності здійснювати на високому професійному рівні педагогічну інтерпретацію репертуару, в науково-методичній літературі належна увага не приділяється, що свідчить про актуальність висвітлення комплексу питань, пов'язаних з формуванням в майбутніх фахівців педагогічно-інтерпретаційної майстерності.

Мета статті – визначити сутність і структуру педагогічно-інтерпретаційної майстерності майбутніх викладачів вокалу. Вирішення цих питань має стати підґрунтям для розроблення комплексної методики формування означеного феномену.

Виклад основного матеріалу. З метою визначення сутності поняття «педагогічно-інтерпретаційна майстерність» уточнимо, що категорія «інтерпретація» походить від латинського «*interpretation*» і означає пояснення, тлумачення. Отже, це свідчить про залежність характеру й змісту інтерпретаційної діяльності від особливостей сприйнятої інформації та завдань, які постають перед її споживачем. Так, природні явища можуть сприйматися з погляду їх значущості для очікуваного врожаю, впливу на стан самопочуття певної «метеорологічно-залежної» особистості, або як естетичний феномен, яким можна милуватися й переживати художні, гедоністичні, релаксичні почуття тощо.

Значним внеском у створення теорії інтерпретації в мистецькій галузі стали праці Р. Інгардена, філософа, логіка та естетика, який визначив сутність означеної категорії. Одним з головних положень теорії інтерпретації Інгардена є те, що інтерпретація художнього твору трактується як розуміння того, що це, по-перше, процес,

орієнтований на пізнання твору, тому він залежить від його особливостей; по-друге – що на особливості інтерпретації впливає контекст, в якому розглядається твір. З цього погляду інтерпретація становить собою процес, який передбачає виявлення та розуміння особливостей музичного матеріалу, форми, художньої ідеї, характеру емоцій, технічних складнощів, які виникають на шляху виконання творів з метою висвітлення того чи іншого художньо-образного змісту, ідеї тощо. Саме інтерпретація, за Ингарденом, дозволяє не тільки виявляти й розуміти зміст твору, але й його відтворювати, перетворювати, відповідно ситуативним контекстам.

За даними науковців, які досліджують питання специфіки різних видів мистецтва, спільними для всіх його різновидів вважається нерозривна єдність сенсорного, емоційно-почуттєвого та інтелектуально-аналітичного компонентів, які проявляються під час створення або сприйняття художніх образів, а особливість кожного з них визначається особливостями матеріалу й способів його організації, на основі вибудовується художній твір і втілюється його художня ідея. Відповідно цьому, створення, сприйняття й пізнання художніх творів різних видів мистецтва відбувається у процесі отримання інформації через сенсорні канали та їх емоційно-почуттєве й інтелектуально-аналітичне, цілісно-синтезуюче усвідомлення.

У музичному мистецтві сенсорно-матеріальна інформація має акустично-аудіальне вираження, яке набуло художньо-змістового значення завдяки специфічній організації звукових співвідношень у звуковисотному (ладово-гармонічному), часовому (метроритмовому), динамічному, тембровому та інших вимірах. Отже, інтерпретація музичних творів потребує від виконавця розвитку відповідної сенсорної чутливості, здатності цілісно-інтуїтивно й деталізовано-аналітично сприймати музичну інформацію, засвоювати музичну мову й типові засоби виразності та визначати особливості їх прояву в певних художніх напрямках та індивідуальних мистецьких стилях.

На думку О. Рудницької, усвідомлення художньої сутності музичного твору відбувається на трьох рівнях: матеріальному, на якому об'єкт стає феноменом безпосереднього сенсорно-чуттєвого сприйняття; образно-смісловому, який не репрезентується безпосередньо у матеріальній структурі художнього твору і потребує осмислення й усвідомлення почутого й сприйнятого; ідейно-художньому, який відбиває особливості світогляду суб'єкта творчості і вимагає від інтерпретатора здатності глибоко проникати в сутність його авторського замислу [3, с. 53].

Особливу своєрідність вирізняється інтерпретація вокальних творів, зумовлена тим, що вокальне мистецтво за своєю природою

є синтетичним і утворюється в результаті злиття двох художніх видів діяльності: поетично-вербального і музично-інтонаційного. З цього погляду композитор, обираючи той чи інший текст для свого творіння, стає його «музичним інтерпретатором», додаючи свого власного розуміння його поетичній ідеї задля втілення цілісного художньо-образного змісту твору. Отже, інтерпретація вокального твору має передбачати проникнення в сутність творчого замислу і поета, і композитора, здатності їх зіставляти і тим самим поглиблювати своє розуміння його художнього сенсу. Важливою складовою та результатом даної підготовки є розроблення інтерпретаційної моделі музичних творів. Маємо на увазі, що йдеться не тільки про здатність фахівця до звукової реалізації нотного тексту, а й вміння усвідомлювати інтонаційно-мовленнєві, виконавсько-виразні й жанрово-стилістичні особливості твору і завдяки цьому відтворювати «дух» епохи, атмосферу його створення, унікальність художнього задуму автора.

Оволодіння мистецтвом інтерпретації в значній мірі залежить від того, яким чином і наскільки всебічно та ефективно ці здатності формувалися в співака. Усвідомлення цього факту спонукало вчених до вивчення проблем у галузі педагогічної інтерпретації музичних, зокрема вокальних творів. Серед українських науковців, які займалися цими питаннями, можна назвати таких дослідників, як Л. Парфьонова, О. Синявська, О. Шевченко та ін. У їхніх працях висвітлюються важливі питання, пов'язані з методами підготовки у вищих педагогічних закладах молодих музикантів до інтерпретації творів, усвідомлення значущості герменевтичного і стильового підходу в пошуку адекватних засобів інтерпретації творів різних епох і художніх напрямів.

Питанням педагогічної інтерпретації музичних творів і підготовці учителів музичного мистецтва до інтерпретаційно-педагогічної діяльності на заняттях з вокалу приділили увагу такі науковці, як Н. Гребенюк, Н. Овчаренко, Н. Косинська, Н. Кьон, Чжу Юньжуй, Юй Хенюань та ін. Науковці підкреслюють, що здатність до педагогічної інтерпретації вокальних творів потребує набуття майбутніми фахівцями якісної музично-теоретичної освіти, володіння навичками педагогічного спілкування діалогічного типу та сучасними методиками організації самостійної мистецько-пізнавальної здобувачів, сприяння розвитку в них рефлексивної свідомості, мислення й творчої винахідливості. У дослідженнях також акцентується, що оволодіння майбутніх викладачів вокалу інтерпретаційною майстерністю у всій її повноті потребує застосування педагогічної системи, яка забезпечить цілеспрямоване формування означеного феномену на найвищому рівні її прояву.

Юй Хенюань визначає майстерність як інтегральну характеристику якості діяльності особистості, якої він досягає в результаті поєднання «... професійно-значущих психологічних властивостей, свідомого й відповідального засвоєння суспільного досвіду у формі знань, навичок і вмінь та їх перетворення на здатність якісно й творчо виконувати професійні завдання й самостійно вдосконалювати свою професійну діяльність» [3, с. 98].

Отже, під інтерпретаційно-педагогічною майстерністю майбутніх викладачів вокалу будемо розуміти інтегративно-цілісну властивість, утворену синтезом фахових знань, вокально-виконавських і педагогічних умінь, а також творчої винахідливості, які в сукупності дозволяють їм досягати успіху в підготовці вихованців до самостійно-інтерпретаційної діяльності та артистично-переконливого втілення власної інтерпретаційної моделі твору в процесі виконання-спілкування зі слухачами.

Компоненти означеного феномену мають забезпечити успішність перебігу вокально-освітнього процесу в його спрямованості на формування в здобувачів інтерпретаційно-педагогічної майстерності. Узагальнюючи праці провідних науковців і методистів, структурними компонентами інтерпретаційної майстерності визначаємо:

– мистецько-гностичний, який включає у себе загально-мистецькі, музикологічні й вокально-стилістичні знання, психолого-педагогічну підготовку й розвинене музичне мислення;

– творчо-проективний компонент, який охоплює здатність до вибудовування інтерпретаційної моделі вокальних творів з врахуванням їх інтонаційно-структурних, композиційних та жанрово-стилістичних особливостей, розвинені асоціативне уявлення й творчу активність співака;

– виконавсько-комунікативний, який стосується здатності співака втілювати у співі розроблену інтерпретаційну модель завдяки набутим вокально-фонаційним та художньо-виконавським умінням і доносити її до слухачів у процесі творчовіртуального спілкування;

– інтерпретаційно-педагогічний компонент, який стосується вокально-методичних знань з питань інтерпретації, здатності спонукати своїх вихованців до самостійного мислення і створення індивідуалізовано-особистісної інтерпретаційної моделі твору, застосовувати вербальні, візуально-схематичні, мистецько-асоціативні прийоми і методи та вміння її втілювати у співочій діяльності.

Системне формування кожного з означених компонентів у їх взаємозв'язку і взаємозалежності має сприяти досягненню майбутніми фахівцями інтерпретаційно-педагогічної майстерності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кьон Н.Г., Чжу Юньжуй. Методологічні засади підвищення пізнавальної активності майбутніх викладачів вокалу. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. Педагогічні науки*. 2018. № 6. С. 60–63.

2. Рудницька О. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти: навч. посіб. Київ : ІЗМН. 1998. 248 с.

3. Юй Хенюань. Формування вокально-виконавської майстерності китайських студентів в умовах інтернаціоналізації освітнього простору. Дис... д-ра філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Одеса. 2022.

4. Ingarden R. Erlebnis, Kunstwerk und Wert. Tübingen, Niemeyer, 1969.